

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ В ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ ПІДПРИЄМСТВ АПК

**БЕРЕЗІНА Л.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ**

У статті йдеться про необхідність формування державної інноваційної політики України, створення регіональних цільових інноваційних програм, у яких будуть віддзеркалюватися і процеси інноваційного оновлення суб'єктів АПК. Досліджено можливості впровадження відповідних стратегій підприємствами агропромислового комплексу, запропоновано механізми їх реалізації.

The article deals with the necessity of forming the state innovative policy of Ukraine, creation of the regional purpose-oriented innovative programs, which will reflect the processes of innovative update of agro-industrial complex subjects. It is investigated possibilities of the proper strategies application by the enterprises of agro-industrial complex, the mechanism of their realization is offered.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема створення дієвого механізму реалізації інноваційної політики підприємствами агропромислового комплексу сьогодні є надзвичайно загостреною, оскільки її розв'язання щільно пов'язане з важливими науковими та практичними завданнями щодо формування та подальшого удосконалення організаційно-економічних взаємовідносин між підприємствами, метою якого є оптимізація забезпечення національного продовольчого ринку власними товарними ресурсами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі є чимало публікацій стосовно формування інноваційної політики підприємствами окремих галузей і сфер агропромислового комплексу України [1]. Аналіз результатів дослідження свідчить про недостатність наукового обґрунтування цього процесу, відсутність комплексного підходу. Разом з тим, залишаються недослідженими проблеми пошуку альтернативних шляхів щодо вибору виду стратегії інноваційного розвитку підприємств АПК.

Цілі статті. Стаття присвячена комплексному розгляду основних аспектів формування інноваційної політики суб'єктів АПК. Основним цілями є характеристика основних видів стратегій, що застосовуються країнами, які досягли успіху в освоєнні наукоємних технологій, забезпечили випуск інноваційної продукції; дослідження можливостей впровадження таких стратегій у сфері суб'єктів АПК України, опрацювання механізмів їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Національна економіка потребує опрацювання державної інноваційної політики, яка має будуватися з урахуванням специфіки галузей, у тому числі й сфер АПК. При побудові ефективних організаційно-економічних відносин підприємств АПК урахування інноваційних аспектів буде корисним для максимального використання їх конкурентних переваг.

Пріоритетом державної інноваційної політики мають стати високоефективні, швидкоокупні, ресурсощадні та ресурсозберігаючі інноваційні проекти, що дасть змогу підвищити ефективність виробництва аграрної продукції та оптимізувати забезпечення внутрішнього продовольчого ринку власними товарними ресурсами.

Досвід країн світу, що досягли успіхів в інноваційному оновленні виробництва продукції, дозволяє виокремити принципи формування стратегій розвитку інноваційної сфери, які можуть бути використаними в Україні при розбудові організаційно-економічних взаємовідносин підприємств АПК, а саме:

стратегія «нарощування» базується на використанні власного науково-технічного та виробничо-технологічного потенціалу з залученням зарубіжного досвіду. При раціональному використанні результатів фундаментальної та прикладної науки для підвищення виробничого потенціалу поступово збільшуються обсяги випуску конкурентоспроможної продукції, запроваджуються нові технології;

стратегія «запозичення» полягає у тому, що використовуючи інноваційний потенціал власної країни, освоюється випуск наукоємної продукції, що виробляється в індустріально розвинутих країнах. Поступово нарощується виробництво продукції на підставі розвитку власного потенціалу, з'являється можливість проводити роботи з повного інноваційного циклу - від створення до реалізації інноваційної продукції;

стратегія «перенесення» полягає у використанні світових досягнень в економіці власної країни шляхом купівлі ліцензій для освоєння виробництва продукції нових поколінь.

Нам видається важливим, що одним з основних механізмів державної підтримки інноваційного шляху розвитку суб'єктів АПК України мають стати регіональні цільові програми, що концентрують кошти регіональних бюджетів та позабюджетних джерел на фінансуванні як наукових досліджень, так і на їх освоєнні у конкретному виробництві того чи іншого підприємства [2].

Інноваційні технології у сфері ресурсозбереження та ощадливого ресурсовикористання сприятимуть скороченню втрат сільськогосподарської сировини, підвищенні ефективності її використання при виробництві продуктів харчування.

Для підприємств переробної сфери АПК інноваційного оновлення потребують харчові технології.

Інноваційний розвиток взаємовідносин підприємств малого бізнесу у сфері АПК спрямований на посилення їх ролі у товарному забезпеченні продовольчого ринку.

Інноваційного оновлення потребує система підготовки кадрів для суб'єктів АПК, яка має бути спрямованою на високоефективне кадрове забезпечення процесів виробництва сільськогосподарської сировини, її переробки та доведення продуктів харчування до споживачів.

Важливим рівнем використання інноваційної складової у формуванні взаємовідносин підприємств АПК мають стати програми технологічного розвитку як вагомими елементами стратегічних планів окремих галузей.

Розглянуті нами програми, будучи спрямованими на технологічний розвиток різноманітних багаточисельних ланок АПК, здатні дати максимальний ефект щодо формування ефективних взаємовідносин не лише на регіональному рівні, але й на рівні національної економіки в цілому.

За нашим переконанням, головною метою програм технологічного розвитку підприємств АПК буде забезпечення випуску певних видів конкурентоспроможної харчової продукції, платоспроможний попит на яку вже сформований, але його задоволення або є неповним, або частково покривається за рахунок продукції іноземного виробництва. При удосконаленні взаємовідносин підприємств АПК вибір об'єктів для програм технологічного розвитку має здійснюватися з урахуванням критеріїв, що характеризують ринкову ефективність конкретних видів виробництв, а саме: існуючі та прогнозовані масштаби платоспроможного попиту, рентабельність виробництва, терміни окупності витрат, наявність у суб'єктів господарювання власних грошових коштів, необхідних для виробництва продукції в економічно доцільних обсягах тощо [3].

Посилення конкурентних позицій національних харчових виробництв за рахунок покращення споживачьких властивостей продукції, розширення її асортименту та оптимізації витрат виробництва має забезпечуватися достатньо вагомою інноваційною складовою програм розвитку.

Розглянуті аспекти щодо впливу інноваційної складової на формування ефективних взаємовідносин підприємств АПК дають підстави стверджувати, що саме суб'єкти інфраструктури такого національного комплексу стануть осередком здійснення інновацій.

Безперечно, важливою проблемою щодо інноваційного забезпечення підприємств АПК варто вважати (і це повністю підтверджує практика господарювання) пошук джерел покриття витрат для реалізації інноваційних програм, що ускладнює взаємовідносини між суб'єктами господарювання. Інколи окремим підприємствам АПК вдається залучати бюджетні кошти, що зумовлює потребу орієнтуватися на наступне:

залучати експертів для визначення обґрунтованості та ефективності бізнес-проектів;

кожне підприємство будь-якої сфери АПК має підтвердити свою участь достатніми обсягами залучених для реалізації інноваційного проекту власних коштів;

прогнозувати майбутні ціни та обсяги випуску продуктів харчування в поєднанні з обґрунтованими потребами регіонального ринку, визначеними у ході проведення маркетингових досліджень;

враховувати податкові обмеження та певні гальма щодо випуску інноваційної продукції.

Безперечно, сприятимуть розвитку взаємовідносин підприємств АПК з урахуванням інноваційних аспектів адекватні механізми державної фінансово-кредитної політики, вагомими елементами якої мають стати:

створення необхідних умов для фінансово-кредитних установ та страхових компаній з метою забезпечення фінансування та страхування кредитних ризиків, пов'язаних з освоєнням інноваційної продукції агропродовольчого призначення;

забезпечення певних державних гарантій на реалізацію інноваційних проектів, спрямованих на освоєння та випуск конкурентоспроможної продукції;

запровадження поворотного фінансування високоефективних інноваційних розробок, що мають високу економічну ефективність;

розширення практики фінансування наукових розробок у межах інноваційних проектів за рахунок коштів регіональних бюджетів;

підтримка органами виконавчої влади міжрегіональних високотехнологічних інноваційних програм суб'єктів АПК;

формування сприятливого клімату для інвесторів, які вкладають кошти в інноваційні проекти підприємств агропродовольчого комплексу;

розвиток лізингу окремих видів обладнання для підприємств АПК, у першу чергу виробників сільськогосподарської продукції і сировини;

формування конкурсної системи відбору інноваційних проектів та їх реалізації підприємствами АПК;

надання та розширення квоти бюджетного фінансування суб'єктам малого підприємництва в АПК для забезпечення інноваційної діяльності та реалізації інноваційних проектів.

Варто звернути увагу і на законодавчі та нормативно-правові механізми регулювання інноваційної діяльності щодо підприємств АПК, де акцентувати увагу на наступному:

внести зміни до податкового законодавства з метою стимулювання інноваційної діяльності;

пропонується виключати з бази оподаткування при обчисленні податку усієї суми витрат на наукові дослідження та дослідно-конструкторські розробки, що належать безпосередньо до створення нової харчової продукції, незалежно від форм власності суб'єктів господарювання у системі АПК;

варто звільняти від оподаткування прибутку, спрямованого на оплату витрат зі створення (придбання) основних засобів та модернізацію обладнання суб'єктів АПК, що використовуються для виробництва та реалізації інноваційної продукції тощо.

Не викликає сумніву необхідність забезпечення впровадження у діяльності суб'єктів АПК міжнародних стандартів якості, сертифікації харчових продуктів та захисту навколишнього середовища відповідно до принципів ГАТТ / СОТ.

Висновки. Отже, широке освоєння інноваційних технологій усіма суб'єктами АПК є ключовим напрямом досягнення їх економічного зростання та удосконалення взаємовідносин. Концепція подальшого розвитку суб'єктів АПК у сфері державної інноваційної політики має орієнтуватися на світові тенденції розвитку інноваційної діяльності, на підставі чого мають бути опрацьовані відповідні стратегії та визначені механізми їх реалізації.

Разом з тим, у перспективі наукові розвідки у цьому напрямку потребують поглибленого вивчення джерел фінансування інноваційних заходів, опрацювання методики визначення її ефективності.

Література.

1. Березін О.В. Проблеми формування продовольчого ринку України: Монографія / О.В. Березін. – К.: Вища школа, 2002. - 211 с.

2. Березіна Л.М. Регіональні аспекти удосконалення управління ресурсами аграрних підприємств / Л.М. Березіна, В.О. Животенко // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Вип. 16. – Т. 3 – Кам'янець-Подільський: Подільський державний аграрно-технічний університет, 2008. – С. 206-209.

3. Березіна Л.М. Удосконалення організаційно-економічних відносин підприємств АПК як чинник забезпечення продовольчої безпеки країни. – Національна економіка у сучасній глобальній економічній системі: механізми функціонування, динаміка, економічна безпека: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Полтава: РВВ ПУСКУ, 2010. – С. 120-122.